



## DUITS

derde graad aso  
met pool Moderne talen

BRUSSEL

D/2016/13.758/007

September 2016

(vervangt leerplan D/2006/0279/030)



## Inhoud

<b>1</b>	<b>Visie op moderne talen .....</b>	<b>3</b>
<b>2</b>	<b>Plaats van dit leerplan in het curriculum .....</b>	<b>4</b>
<b>3</b>	<b>Beginsituatie .....</b>	<b>6</b>
<b>4</b>	<b>De lessentabel .....</b>	<b>7</b>
4.1	Plaats van Duits in de lessentabel .....	7
4.2	Invulling van de lessentabel .....	7
<b>5</b>	<b>Logisch studietraject .....</b>	<b>8</b>
<b>6</b>	<b>Christelijk mensbeeld .....</b>	<b>9</b>
<b>7</b>	<b>Opbouw en samenhang .....</b>	<b>10</b>
7.1	Algemeen .....	10
7.2	Beheersingsniveaus .....	11
7.3	Samenhang .....	12
<b>8</b>	<b>Doelstellingen .....</b>	<b>16</b>
8.1	Algemene doelstellingen .....	16
8.2	Communicatieve vaardigheden .....	17
8.3	Interculturele component .....	34
8.4	Taalkundige component .....	35
<b>9</b>	<b>Minimale materiële vereisten .....</b>	<b>41</b>
<b>10</b>	<b>Specifieke eindtermen moderne talen aso .....</b>	<b>42</b>

# 1 Visie op moderne talen

Door de toenemende mondialisering en zeker in de Europese context zijn grensoverschrijdende contacten heel courant. Meertaligheid is een belangrijke doelstelling van ons onderwijs en impliceert dat de leerlingen op school de kans hebben om verscheidene talen te leren.

De leerplannen moderne vreemde talen van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen zijn zo opgevat dat ze die hoofddoelstelling van meertaligheid willen realiseren in overeenstemming met de Europese consensus over het onderwijs<sup>1</sup> in de moderne vreemde talen, de eigen *Visie op het onderwijs in moderne vreemde talen*<sup>2</sup> en met de eindtermen van de Vlaamse overheid.

Het secundair onderwijs biedt moderne vreemde talen aan om:

- *sociaal contact met anderstaligen te onderhouden;*
- *bij het studeren en tijdens de latere loopbaan aan onderzoek te doen;*
- *professioneel te functioneren;*
- *de horizon te verruimen via rechtstreeks contact met anderstalige culturen;*
- *openheid, communicatiebereidheid, intellectuele nieuwsgierigheid, kritische zin en verdraagzaamheid te ontwikkelen;*
- *van andere culturen te genieten.*

Leraren vreemde talen tonen de weg naar interculturele verdraagzaamheid. Ze ondersteunen de groei van hun leerlingen naar autonomie op persoonlijk, sociaal, intellectueel en cultureel vlak. Zo levert het vreemdetalenonderwijs een belangrijke bijdrage tot de verspreiding van het Europese gedachtegoed en verruimt het de blik op de wereld.

In alle graden van het secundair onderwijs en in alle onderwijsvormen gaat allereerst de aandacht naar de **ontwikkeling van communicatieve en interculturele competenties** in lezen, luisteren, gesprekken voeren, spreken en schrijven en de interactie tussen die vijf basisvaardigheden.

Je leert immers moderne vreemde talen om er iets concreets mee te doen, om te kunnen communiceren. Dat betekent dat vanaf de start de communicatieve taaltaken centraal staan. Via taaltaken leert de leerling de taal efficiënt gebruiken, zowel receptief (lezen en luisteren) als productief (gesprekken voeren, spreken en schrijven). Als taalleerder is hij dus een taalgebruiker. Bij communicatie, en dus ook in het taalonderwijs, is het correct begrijpen en overbrengen van boodschappen essentieel: de focus ligt op de betekenis. Het streven naar vormcorrectheid is daarbij een belangrijke attitude. Om verschillende redenen, o.m. om socioculturele redenen (de manier waarop je overkomt bij de anderen, als blijk van respect voor de taal) is het een goede zaak te streven naar een zo groot mogelijke lexicale accuraatheid en grammaticale correctheid. Die leidt bovendien tot een efficiëntere communicatie.

---

1 Council of Europe (2001), Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, Cambridge University Press, 276 p. Voor de Nederlandse vertaling: zie de webstek van [Taalunieversum](#)

2 Zie [www.vvkso.be](#)> Secundair > Visieteksten. De Coördinatiecommissie Moderne Talen, die de werking van de verschillende leerplancommissies moderne talen van het VVKSO coördineert, publiceerde in november 2007 haar *Visie op het onderwijs in moderne vreemde talen*. In die tekst heeft zij de hier samengevatte visie toegelicht en verantwoord, als resultaat van intensieve besprekingen en in overleg met de pedagogische begeleiders en de leden van de leerplancommissies moderne en klassieke talen. De tekst vormt een stapsteen en wegwijzer naar een coherente visie op het modernetalenonderricht.





## 2 Plaats van dit leerplan in het curriculum

### Studierichtingen

Dit leerplan is bestemd voor de studierichtingen aso met component Moderne talen.

- *Economie - moderne talen*
- *Grieks - moderne talen*
- *Latijn - moderne talen*
- *Moderne talen - topsport*
- *Moderne talen - wetenschappen*
- *Moderne talen - wiskunde*

Dit leerplan bevat de doelstellingen die alle leerlingen moeten bereiken in de richtingen met de pool Moderne talen, en geeft ook mogelijkheden aan waar men specifieke eindtermen (SET) kan realiseren. Het leerplan treedt in werking op 1 september 2016 en wordt progressief ingevoerd. Het vervangt het leerplan met referentie 2006/0279/030.

Het leerplan sluit aan bij en bouwt verder op het leerplan van de **2de graad aso (D/2016/13.758/001)**.

Deze leerlingen kozen een studierichting waarin vreemde talen prominent aanwezig zijn. Zij zullen eventueel **vervolgstudies** aanvatten **waarbij de taalstudie een prominente plaats inneemt**. Enkel en enkele zullen misschien kiezen voor een masteropleiding talen. Naast een vlotte praktische taalbeheersing, hebben deze leerlingen nood aan een degelijke theoretische onderbouw en een grondige inzichtelijke kennis van het Duits.

Ook voor hen die in hun vervolgstudies geen expliciete taalstudie hebben, kan een goede praktische taalbeheersing zeer ondersteunend zijn, bijvoorbeeld voor het ontsluiten van vakliteratuur, het succesvol afronden van studies in het buitenland ... Een goede taalbeheersing blijft daarenboven een belangrijk pluspunt voor de arbeidsmarkt.

Een goede talenkennis heeft echter niet alleen praktisch nut. Het vreemdetalenonderwijs speelt ook een belangrijke rol in **de algemene vorming** van de leerling. Door het vreemdetalenonderwijs ontwikkelt de leerling ook de kennis, vaardigheden en attitudes die nodig zijn om adequaat in een multiculturele maatschappij te functioneren. Hij ontwikkelt daartoe de nodige communicatieve competenties, leert zelfstandig en zelfverantwoordelijk leren en werken. Door de confrontatie met vreemde talen en culturen leert de leerling ook een open en kritische geest te ontwikkelen en zichzelf intellectueel en cultureel te verrijken.

De interactieve methodiek eigen aan het talenonderwijs maakt een taalvak bovendien bijzonder geschikt voor het aanleren en ontwikkelen van bepaalde attitudes en sociale vaardigheden. We denken hier aan de bereidheid tot samenwerking, contactvaardigheid (spreek- en schrijfdurf...), respect voor de ander (spreek- en luisterbereidheid ...) ...

Vreemdetalenonderwijs is daarenboven ook altijd strategie-onderwijs. Strategie-onderwijs impliceert dat men niet alleen aandacht heeft voor de prestaties en resultaten van de leerlingen (het product), maar ook hoe de leerlingen te werk gaan (het proces) en hoe ze kunnen groeien in talige zelfstandigheid. In die zin draagt het talenonderwijs uitdrukkelijk bij tot kritische zin, inschattingsvermogen, adequaat en doelbewust inzetten van strategieën en taal, reguleringsvermogen, reactievermogen en is het een belangrijke opstap naar zelfstandig leren en functioneren.

## Profiel van de leerling aso Moderne talen

Leerlingen die in de pool moderne talen een studierichting hebben aangevat op basis van een weloverwogen oriëntering en keuze hebben blijk gegeven van:

- interesse en motivatie (bereidheid om extra opdrachten luisteren en lezen uit te voeren, om teksten te bestuderen, om anderstalige programma's te volgen ...):
- bereidheid en aanleg om talen te bestuderen op een abstracter niveau;
- nieuwsgierigheid naar andere culturen en bereidheid om met native speakers te communiceren;
- autonomie in het taalverwervingsproces, inzet van leerstrategieën;
- taalvaardigheid op hogere verwerkingsniveaus.

Dat oriënteringsproces vergt grote aandacht<sup>3</sup>. Ten opzichte van andere aso-polen (Wetenschappen, Economie, Grieks/Latijn, Humane wetenschappen en Sportwetenschappen) bekleedt de pool Moderne talen een uitzonderingspositie: er is geen specifieke studierichting in de 2de graad, de leerplannen bieden geen afzonderlijke leerwegen en er zijn voor de specifieke eindtermen geen cesuurdoelen afgesproken.

Om de oriëntering naar de 3de graad te optimaliseren, moeten leerling en klassenraad zich op het einde van de 2de graad bewust zijn van de verbredende en verdiepende doelstellingen voor de pool Moderne talen. Een positieve oriëntering is essentieel zodat de leraar in de groepen met de pool Moderne talen de talige specificiteit kan realiseren en de leerlingen effectief taalsterk kan maken.

---

<sup>3</sup> Zie ook de kijkwijzer voor oriëntering moderne talen in het Leerplan Secundair Onderwijs 2de graad aso voor Frans en Engels.





### 3 Beginsituatie

Duits behoort in de 2de graad aso niet tot de basisvorming. Voor de koepel van het katholiek onderwijs blijft de keuze voor de derde landstaal echter prioritair en zij heeft voor het 2de leerjaar van de 2de graad dan ook **1 uur Duits als aanbeveling** in het complementaire gedeelte opgenomen. De school of scholengemeenschap bepaalt echter autonoom of ze dat uur aanbiedt of niet.

**Waar de aanbeveling in de 2de graad werd gevolgd** en de school het adviesleerplan gevolgd heeft, hebben de leerlingen bij het begin van de 3de graad voor de receptieve vaardigheden het beheersingsniveau A1 van het Europees Referentiekader, voor sommigen met uitbreiding naar het A2-niveau. Voor spreek- en gespreksvaardigheid en voor schrijven zullen mogelijk niet alle leerlingen alle aspecten van het A1-niveau beheersen.

**Waar dit niet het geval was**, kan de school autonoom schooleigen oplossingen voorzien. Bijvoorbeeld in het eerste trimester van het 1ste leerjaar van de 3de graad een verkort inlooptraject of een graaduur Duits aanbieden.

## 4 De lessentabel

### 4.1 Plaats van Duits in de lessentabel

Zie [www.katholiekonderwijs.vlaanderen](http://www.katholiekonderwijs.vlaanderen) bij leerplannen & lessentabellen.

### 4.2 Invulling van de lessentabel

Naast een mogelijke heterogeniteit bij de beginsituatie, is ook de invulling van de lessentabel voor Duits in het aso zeer heterogeen, want school- of scholengemeenschapafhankelijk.

- Sommige scholen/scholengemeenschappen volgen strikt het voorstel van de lessentabel van de koepel en bieden in het 1ste en 2de leerjaar van de 3de graad aso 2 uur Duits aan, andere wijzen het bijkomende graaduur voor de taalvakken niet aan Frans of Engels maar aan Duits toe, waardoor de uren Duits ofwel 2-3 of 3-2 worden.
- Een aantal scholen/scholengemeenschappen kiezen voor een sterke profilering van de pool moderne talen en kiezen in plaats van het bijkomende graaduur moderne talen consequent voor een complementair uur Duits in één of beide leerjaren van de 3de graad.
- Soms kiest de school voor een sterkere profilering door in de 2de graad 2 uur Duits aan te bieden en door een bijkomend graaduur bovenop het complementaire uur Duits in de 3de graad aan te bieden.

Het leerplan dat voorligt, sluit aan bij een totaal curriculum van 5 à 6 uur: één adviesuur in de 2de graad en tweemaal twee uur in de 3de graad met eventuele uitbreiding van het graaduur moderne talen. Het biedt drie mogelijkheden.

- Wordt pas in het 1ste leerjaar van de 3de graad met Duits gestart, dan kan het bijkomende graaduur, of een derde uur uit de complementaire optie aangewend worden om een inlooptraject van een twintigtal lessen uit te bouwen.
- Wordt er vanaf de 2de graad Duits aangeboden, dan kan er in het derde uur via verdieping of uitbreiding worden gedifferentieerd. Leerlingen met een lager beheersingsniveau voor Duits kunnen worden ondersteund, leerlingen met een hoger beheersingsniveau kunnen extra worden uitgedaagd.
- Wordt er pas in het 1ste leerjaar van de 3de graad met Duits gestart, en is er geen bijkomend graaduur, noch een derde uur uit de complementaire optie, dan kan de school ervoor kiezen in het eerste semester een verkort inlooptraject aan te bieden.
- Wordt er gekozen voor een sterke(re) profilering van de pool moderne talen, dan zal de school zelf aanvullende antwoorden bieden, uiteraard aansluitend bij de visie van Europa op het talenonderwijs.

Rekening houdend met deze mogelijke heterogeniteit is er binnen dit leerplan gekozen voor een basisniveau dat men overall dient te halen en een bijkomende differentiatie via uitbreidings- en verdiepingsdoelstellingen voor wie meer dan 4 uur Duits in het totale curriculum volgt.

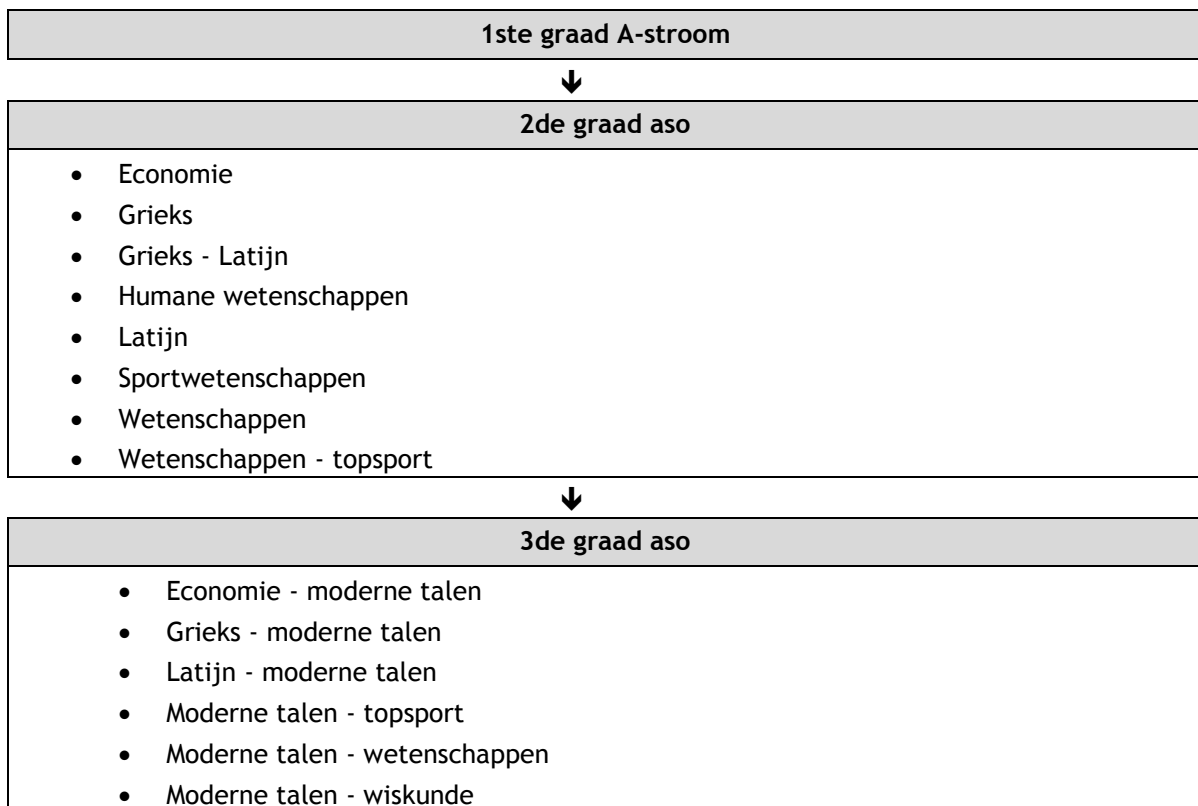






## 5 Logisch studietraject

De logische vooropleidingen zijn de studierichtingen van de 2de graad aso. In principe komen alle leerlingen dan ook uit een van deze studierichtingen.



Het leerplan Duits 3de graad aso sluit aan bij en bouwt verder op het leerplan van de **2de graad aso**.



## 6 Christelijk mensbeeld

Dit is een leerplan van Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Ons onderwijs streeft de vorming van de totale persoon na waarbij het christelijk mensbeeld en de katholieke dialogeschool centraal staan. Onderstaande waarden zijn dan ook altijd na te streven:

- *respect voor de medemens;*
- *solidariteit;*
- *zorg voor milieu en leven;*
- *respectvol omgaan met eigen geloof, anders gelovigen en niet-gelovigen;*
- *vanuit eigen spiritualiteit omgaan met ethische problemen.*

Deze waarden zijn meestal ook expliciet terug te vinden in het pedagogisch project van de school. Vanuit deze waarden en hun implementatie in het pedagogisch project, sturen leraren hun handelen op school en in de les. Bij de realisatie van de leerplandoelen krijgen zij kansen om verschillende van deze waarden samen met de leerlingen te exploreren, erover te reflecteren en vanuit de eigen visie met elkaar in dialoog te gaan.

Taalleraren hebben hierbij een specifieke taak door de kansen die taalonderwijs ons verschaft. Het communicatief vermogen staat centraal in taalonderwijs en taallessen zijn het terrein bij uitstek om aan de socio-relatieve ontwikkeling te werken.

De leerlingen krijgen via allerlei taalactiviteiten de gelegenheid om een respectvolle attitude te ontwikkelen t.o.v. hun medeleerlingen en hun ideeën/overtuigingen/levensbeschouwing. Ze kunnen daarover respectvol met de andere in dialoog gaan. Dat is bv. het geval bij gesprekken, discussies, tekstbesprekingen, het voorbereiden en het uitvoeren van groepsopdrachten, mondelinge presentaties, rollenspelen, het geven van feedback op producties van medeleerlingen...

Bovendien kan een taalleraar in zijn keuze van teksten (artikels, literaire fragmenten, songs, films ...) en extra-curriculaire activiteiten zoals bijvoorbeeld een studie-uitstap maatschappelijke en persoonlijke thema's aanbrengen die een reflectie op de christelijke en andere waarden mogelijk maken.



## 7 Opbouw en samenhang

### 7.1 Algemeen

Dit leerplan is een **graadlerplan** voor de 3de graad aso. Een graadlerplan is een leerplan dat uitgeschreven is voor het 1ste en het 2de leerjaar van de 3de graad. De leerplandoelstellingen zullen dus op het einde van de 3de graad volledig gerealiseerd moeten worden en overleg tussen het 1ste en het 2de jaar van de 3de graad is nodig.

Bij het formuleren van de leerplandoelstellingen werd er rekening gehouden met de **Visietekst Moderne Vreemde Talen** en met de **niveaus van het ERK** (Europees Referentiekader).

Het Europees Referentiekader geeft een globale beschrijving van niveaus van taalvaardigheid. Het onderscheidt daarbij drie niveaus. Elk van die niveaus is nog eens opgesplitst in twee subniveaus. Zo komen we tot de volgende indeling: basisgebruiker (niveau A1 en A2), onafhankelijke gebruiker (B1 en B2) en vaardige gebruiker (C1 en C2).

Voor de receptieve vaardigheden liggen de basisdoelstellingen van dit leerplan op het niveau B1. Voor de productieve vaardigheden beschrijft dit leerplan basisdoelstellingen op het niveau A2. Zowel voor receptieve als voor productieve vaardigheden worden differentiatiemogelijkheden voorzien. Voor sommige leerlingen zal het immers mogelijk zijn een hoger niveau te bereiken.

Basisgebruiker (elementare Sprachverwendung)		Onafhankelijke gebruiker (selbständige Sprachverwendung)		Vaardige gebruiker (kompetente Sprachverwendung)	
A1	A2	B1	B2	C1	C2
(absolute minimum)	(overlevings-niveau)	(beperkte talige zelfstandigheid)	(echte talige zelfstandigheid)	(uitgebreide talige zelfstandigheid)	
Breakthrough	Waystage	Threshold	Vantage	Effective Operational Proficiency	Mastery

In dit leerplan staan de **vijf vaardigheden** (luisteren, lezen, spreken, gesprekken voeren en schrijven) centraal. Voor elke vaardigheid formuleert het leerplan specifieke doelstellingen die aangeven wat de leerlingen moeten kunnen. Daarbij is er ook aandacht voor het inoefenen en het ontwikkelen van gepaste strategieën en attitudes en voor het inzetten van woordenschat, grammatica en interculturele competentie. Bij het inoefenen van vaardigheden moet men zich steeds de vraag stellen: 'Wat moeten de leerlingen kunnen doen en wat moeten zij hiervoor kennen?'.

Soms zal men een vaardigheid apart inoefenen. Meestal zijn de vaardigheden niet te scheiden. Een bepaalde vaardigheid wordt meestal gekoppeld aan een andere vaardigheid. Zo kan je een leestekst (receptief) bijvoorbeeld gebruiken als vertrekpunt voor spreken, gesprekken voeren of schrijven (productief). Dat samengaan van vaardigheden maakt de opdracht levensechter. In het dagelijkse leven zijn de vijf vaardigheden immers ook vaak geïntegreerd. Zo spreek je met anderen over wat je gelezen en gehoord hebt; terwijl je leest of luistert maak je aantekeningen van wat je belangrijk

vindt om te onthouden; je schrijft om te reageren op een mail, een artikel, een stelling; je maakt notities voor een mondelinge uiteenzetting, enz.

'Integratie' wordt in dit leerplan gebruikt in de dubbele betekenis:

- de samenhang tussen de verschillende communicatieve vaardigheden
- de verwevenheid van kennis in communicatieve vaardigheden

Naast de vaardigheidsdoelstellingen formuleert het leerplan dus ook doelstellingen voor de **taalkundige component (woordenschat en grammatica)** en voor **interculturele competentie**. Omdat kennis en vaardigheden zo nauw met elkaar verweven zijn, verwijst het leerplan bij elke vaardigheid naar de taalkundige en de interculturele (kennis)elementen die de leerlingen inzetten. Kennis van woordenschat, grammatica en interculturele competentie wordt dus geïntegreerd in de communicatieve vaardigheden.

Naast de leerplandoelstellingen worden in dit leerplan ook **leerinhouden** geformuleerd. In de vaardigheden kan er een keuze gemaakt worden uit verschillende teksttypes, op voorwaarde dat de verschillende tekstsoorten aan bod komen en er gestreefd wordt naar variatie in teksttypes.

## 7.2 Beheersingsniveaus

Het verwachte beheersingsniveau in dit leerplan noemen we **basis (B)** en betreft de normale realisatie van de basisdoelstellingen. Dit is in principe **het te realiseren niveau voor alle leerlingen**. Deze basisdoelstellingen zijn de genummerde hoofddoelstellingen. Het bereiken van dit niveau zal de meeste tijd in beslag nemen. Ook in de evaluatie zal dit onderdeel het grootste deel uitmaken.

Het tweede beheersingsniveau noemen we **verdieping (V)**. Het is een hoger niveau. De doelstellingen op dit niveau zijn apart aangegeven en worden nagestreefd voor alle leerlingen die meer dan 4 uur Duits in het curriculum volgen en voor de taalgevoelige leerlingen met slechts 4 uur Duits in het curriculum.

Daarnaast is ook **uitbreiding** mogelijk. Waar de niveaus Basis en Verdieping een stijgende graad van beheersing vertonen, is Uitbreiding niet een nog hoger niveau, maar kan het zich op beide niveaus situeren. Zo kan het gaan om een extra leerinhoud die niet noodzakelijk is als onderbouw voor het vervolg of een bijkomende variatie in tekstsoorten en -types. Dat niveau kan men nastreven voor alle leerlingen die meer dan 4 uur Duits in het curriculum volgen en voor de taalgevoelige leerlingen met slechts 4 uur Duits in het curriculum.

Afspraken maken over de verhouding basis en verdieping/uitbreiding in het leerstofaanbod en binnen de evaluatie is een belangrijke taak voor de vakgroep. Aangezien het om één leerplan gaat, impliceert de validiteitseis dat er een redelijke verhouding is tussen basis en verdieping/uitbreiding.

In het begin van dit leerplan werd reeds verwezen naar de verschillen in de beginsituatie. Daarom zal **differentiatie** in beheersingsniveau noodzakelijk zijn. Verdere toelichting wordt gegeven in de pedagogisch-didactische wenken.





## 7.3 Samenhang

In het kader van het talenbeleid van scholen is samenwerking met Engels en Frans aangewezen. Om de **samenhang** tussen dit leerplan Duits en de **leerplannen Engels en Frans** duidelijk te maken, worden in dit leerplan bij het formuleren van de leerplandoelstellingen dezelfde sleutelbegrippen gehanteerd. Deze sleutelbegrippen worden hieronder toegelicht.

### ENKELE SLEUTELBEGRIPPEN

#### Taaltaken

Een taaltaak is een realistische taak in een zo authentiek mogelijke maatschappelijke context of beroepscontext. Er is sprake van een *open* situatie waarbij de leerling zelfstandig in de doeltaal kan functioneren. De taaltaak geldt dan ook als het expliciete voorbeeld van integratie van kennis, vaardigheden, interculturele competentie en attitudes. Zij vertrekt altijd vanuit de vraag "Wat moet de taalleerder *kunnen*? En wat moet hij daarvoor *kennen*?" De leerling doet daarbij een beroep op wat hij vooraf geleerd en verworven heeft. Binnen het schoolgebeuren zal de leraar de leerling echter via de weg van de geleidelijkheid door middel van *opdrachten* en bijhorende *oefeningen* brengen tot het samenhangend eindproduct dat een taaltaak uiteindelijk is.

Een taaltaak kan eenvoudig, meervoudig of complex zijn. Ze kan bedoeld zijn voor een individuele leerling, voor *Partnerarbeit* of voor groepswork.

De moeilijkheidsgraad van een taaltaak wordt onder meer bepaald door het verwerkingsniveau, de tekstsoort, de tekstkenmerken, ...

De context zal vaak bepalend zijn of het gaat om een taalhandeling of een taaltaak.

- Zo is het oefenen op begroeten een taalhandeling. Het maakt deel uit van een taaltaak in een opdracht als: je knoopt op vakantie een gesprek met een leeftijdgenoot aan over jullie hobby's.
- Zo is het bepalen van het thema in een tekst een taalhandeling. Het maakt deel uit van een taaltaak in een opdracht als: verken de krant van vandaag, selecteer de teksten die over de milieuramp in X gaan en breng daarvan een samenvattend verslag uit.

#### Opdrachten

Een opdracht hangt nauw samen met het eindproduct, de taaltaak. Opdrachten worden dan ook in functie van dat eindproduct uitgeschreven. Een opdracht kan een open of gesloten karakter hebben en kan een afgerond geheel zijn of deel zijn van een groter geheel.

#### Oefeningen

Een oefening is gesloten en is gericht op één enkel doel. Ze staat altijd direct in functie van de opdracht en dus indirect in functie van de taaltaak. Het kan gaan om woordenschat, grammatica, interculturele competentie.

## Strategieën

Taalvaardigheidsonderwijs en het aanleren van woordenschat en grammatica is strategieonderwijs. Leerlingen aanleren om goed te communiceren in realistische taalgebruikssituaties veronderstelt het aanreiken en aanleren van de gepaste strategieën. Daarnaast moeten leerlingen ook zelf strategieën leren ontdekken. De strategieën die bij de vijf vaardigheden horen, werden reeds in de andere taalvakken aangereikt en ingeoeft. Omwille van het beperkt aantal uren Duits is het belangrijk om gebruik te maken van de voorkennis die de leerlingen op dat vlak reeds opgebouwd hebben.

## Tekstsoorten

Leerlingen moeten kunnen omgaan met uiteenlopende tekstsoorten. Met het woord 'tekst' bedoelt men elke boodschap die leerlingen produceren of ontvangen, zowel mondeling als schriftelijk. Ze moeten enerzijds informatie uit gesproken en geschreven teksten kunnen ophalen en deze anderzijds sprekend en schrijvend in een geschikte vorm weten te formuleren.

Bij het formuleren van de leerplandoelstellingen wordt aangegeven met welke 'teksten' leerlingen moeten kunnen omgaan. Vijf soorten worden onderscheiden: informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten. Deze tekstsoorten worden omschreven op basis van wat als het meest dominante kenmerk van de tekst ervaren wordt.

Eenzelfde tekst kan immers onder verschillende tekstsoorten thuishoren, afhankelijk van de component die voor een specifieke taalkaak centraal staat. Wanneer men leerlingen bijvoorbeeld vraagt relevante informatie uit een reclameboodschap te halen, resorteert deze onder de informatieve teksten. Dezelfde tekst wordt prescriptief wanneer men leerlingen laat zoeken naar elementen die het gedrag van de ontvanger sturen. Een aantal reclameboodschappen lenen zich tenslotte tot een esthetische analyse waardoor de tekst onder de artistiek-literaire soort resorteert. Ook een tijdschriftartikel kan - afhankelijk van de taalkaak - bijvoorbeeld informatief of narratief zijn.

### Tabel met tekstsoorten en dominant kenmerk

Tekstsoort	Omschrijving ( <i>dominant kenmerk</i> )
informatieve teksten	het overbrengen van informatie
prescriptieve teksten	het sturen van het handelen van de ontvanger
narratieve teksten	het verhalend weergeven van feiten en gebeurtenissen
argumentatieve teksten	het opbouwen van een redenering
artistiek-literaire teksten	het bevorderen van het esthetisch beleven van de taal





## Teksttypes

Er zijn per tekstsoort verschillende teksttypes mogelijk. Een liefdesbrief en een liefdesgedicht zijn bijvoorbeeld twee verschillende teksttypes, maar ze hebben wel hetzelfde doel, dus behoren ze tot dezelfde tekstsoort. Een handleiding en een reclameboodschap zijn beide prescriptieve teksten maar het zijn verschillende teksttypes.

## Tekstkenmerken

Intrinsieke kenmerken van de te ontvangen of te produceren tekst bepalen de moeilijkheidsgraad of complexiteit van de taaltaken. Daarbij worden telkens de twee uitersten van een continuüm aangegeven:

Formulering	eenvoudig	<i>versus</i>	complex
Structurering	eenvoudig	<i>versus</i>	complex
Lengte	kort	<i>versus</i>	lang
Visuele ondersteuning	veel	<i>versus</i>	geen
Vertrouwdheid met de inhoud	veel	<i>versus</i>	geen
Tekstdekking <sup>4</sup>	hoog	<i>versus</i>	laag
Abstractieniveau	concreet	<i>versus</i>	abstract
Afwijking ten opzichte van de standaardtaal	weinig	<i>versus</i>	veel
Spreektempo	laag	<i>versus</i>	hoog
Articulatie	duidelijk	<i>versus</i>	minder duidelijk

## Verwerkingsniveaus

### **Beschrijvend niveau**

De informatie wordt opgenomen of weergegeven zoals ze wordt aangeboden: in de informatie als dusdanig wordt geen transformatie aangebracht. Dat is o.m. het geval als een verhalende tekst beluisterd of gelezen wordt om kennis te nemen van de 'plot'. Een voorbeeld op productief niveau is een verslag uitbrengen over een gebeurtenis zoals ze zich heeft voorgedaan, m.a.w. in chronologische volgorde.

### **Structurerend niveau**

Er is een actieve inbreng in de wijze waarop de informatie wordt aangeboden of gepresenteerd. Dat betekent dat de leerling bepaalde elementen uit het geheel selecteert, er een nieuwe ordening in aanbrengt of in een verkorte versie weergeeft. Naargelang van het spreek- en schrijfdoel en van het publiek, geeft men aan de tekst een welbepaalde structuur mee.

### **Beoordelend niveau**

Op dit niveau is de leerling in staat de tekst te beoordelen. Dat gaat verder dan het formuleren van een eigen mening. Het impliceert steeds het inbrengen van een tweede 'perspectief': men confronteert de aangeboden informatie met een andere bron die hetzelfde onderwerp behandelt of

<sup>4</sup> Tekstdekking betekent het percentage woorden dat iemand in een tekst begrijpt.

met de eigen voorkennis die men rond het onderwerp al heeft opgedaan, of men stemt de eigen tekst af op informatie die door anderen in de communicatie werd ingebracht.

De leerplandoelstellingen vermelden bij elke tekstsoort op welk verwerkingsniveau de leerlingen de taalkaak uitvoeren. Het verwerkingsniveau beschrijft wat de leerlingen precies met de tekst moeten kunnen doen.

Voor de receptieve en de productieve vaardigheden situeren de basisdoelstellingen van dit leerplan zich hoofdzakelijk op het beschrijvende en in mindere mate op het structurerende verwerkingsniveau. Het beoordelende verwerkingsniveau behoort tot de verdiepingsleerstof bij leesvaardigheid. Taaltaken op het beoordelende niveau zullen slechts mogelijk zijn indien men hierbij gepaste ondersteuning biedt.

Een hoger verwerkingsniveau impliceert dat de onderliggende verwerkingsniveaus ook bereikt zijn. Zo zal de leerling die een samenvatting kan geven (informatie op overzichtelijke en persoonlijke wijze ordenen - structurerend niveau) van een krantenartikel ook moeten kunnen zeggen waarover het artikel gaat (het onderwerp bepalen - beschrijvend niveau) en bondig kunnen aangeven wat de auteur over dat onderwerp zegt (de hoofdgedachte achterhalen - beschrijvend niveau).

### **Specifieke eindtermen (SET)**

Specifieke eindtermen zijn decretale doelen die betrekking hebben op het specifiek gedeelte van de studierichting, i.c. moderne vreemde talen. Bij de realisatie van de specifieke eindtermen ligt de focus op kennis, inzichten en vaardigheden waarmee leerlingen

- taalfenomenen verdiepend bestuderen, beschouwen, verwerken en uitdrukken in de verschillende talen waarvoor al een basis verworven is om zo inzicht te krijgen in de taal als systeem, in de relatie taal en cultuur en in de wijze waarop communicatie functioneert;
- communiceren over een breed gamma van onderwerpen in de verschillende talen die zij bestuderen, met een voldoende rijk en genuanceerd taalgebruik;
- talige autonomie verwerven en in staat zijn talige competenties zelfstandig verder te ontwikkelen.

De specifieke eindtermen voor de pool moderne talen beogen een verbreding van de communicatieve vaardigheden uit de basisvorming en een verdieping van de reflectie op:

- taal en communicatie;
- taal en cultuur;
- taal als systeem.

De specifieke eindtermen moeten niet in hun totaliteit door elk van de moderne talen gerealiseerd worden. Ze moeten minimaal in één van de vreemde talen gerealiseerd worden in de loop van de 3de graad. Het is vanzelfsprekend dat er ook in het vak Duits enkele SET gerealiseerd worden. Het is dan ook aangewezen om met de collega's Engels en Frans overleg te plegen over de implementatie van de specifieke eindtermen.

Rekening houdend met de diverse beginsituatie en met het beperkt aantal uren is het evident dat Duits slechts een bescheiden bijdrage tot de realisatie van de SET kan leveren. De SET worden gelezen in samenhang met de leerplandoelstellingen van de communicatieve vaardigheden en veronderstellen een hoger beheersingsniveau. Bij elke vaardigheid wordt vermeld welke SET aan bod kan komen.







## 8 Doelstellingen

### 8.1 Algemene doelstellingen

De visietekst “Een visie op het onderwijs moderne vreemde talen”<sup>5</sup> verwoordt de basisvisie voor het vreemdetalenonderwijs in dit leerplan. De tekst zegt onder meer dat de leerling:

- gevarieerde communicatieve ‘taaltaken’ leert uitvoeren met een progressie in moeilijkheidsgraad of complexiteit en een groei in autonomie;
- in zo authentiek mogelijke taalgebruikssituaties leert functioneren en daarbij leert reflecteren over taalgebruik en taalgebruikssituaties;
- met verschillende tekstsoorten leert omgaan.

**De algemene doelstellingen liggen op vier terreinen: de attitudes, de taaltaken en functionele kennis, de interculturele competentie en de taalleervaardigheden.**

1. De leerlingen ontwikkelen **attitudes** zoals bereidheid om de doeltaal te gebruiken, het bewust hanteren van strategieën en hulpmiddelen, taalzorg en de bereidheid om de taal te leren, in de taal positief te evolueren en te reflecteren over het eigen taalgedrag. Van de leerlingen wordt ook verwacht dat ze interesse opbrengen voor het maatschappelijke en culturele leven van de landen van de doeltaal en zich positief integreren in de klasgroep. De attitudes worden in het leerplan met een asterisk aangeduid en houden een inspanningsverplichting in<sup>6</sup>.

2. Zij kunnen **adequaat en zelfstandig functioneren in eenvoudige en courante taalgebruikssituaties** die relevant zijn voor hun interesse en leefwereld. Dat betekent:

- informatie uit gesproken boodschappen begrijpen en duiden (luistervaardigheid) en hierbij hun luistergedrag afstemmen op verschillende doeleinden;
- informatie uit geschreven teksten (leesvaardigheid) begrijpen en duiden, waarbij ze hun leesgedrag afstemmen op verschillende doeleinden of leesintenties;
- deelnemen aan eenvoudige rechtstreekse, telefonische of digitale gesprekken (gespreksvaardigheid);
- vragen enigszins uitvoeriger beantwoorden en/of iets vertellen m.b.t. het dagelijks leven, hun leefwereld (spreekvaardigheid);
- eenvoudige geschreven mededelingen doen en boodschappen formuleren, deelnemen aan vormen van geschreven interactie, zoals corresponderen en chatten (schrijfvaardigheid).

Om deze taaltaken te kunnen uitvoeren hebben de leerlingen functionele kennis van woordenschat, spraakkunst en de socioculturele context van de Duitstalige wereld nodig.

3. De lessen Duits ondersteunen de ontwikkeling van de **interculturele competentie**. Ze dragen ertoe bij dat de leerlingen mensen uit andere culturen met respect en onbevooroordeeld kunnen ontmoeten.

---

<sup>5</sup> VVKSO, Een visie op het onderwijs moderne vreemde talen, 2007.

<sup>6</sup> Het komt er dus op aan de leerlingen kansen te bieden en te stimuleren om deze attitudes te ontwikkelen door het aanbieden en inoefenen van gerichte activiteiten. Je hebt gerichte aandacht voor de doelstelling en je kan aantonen op welke manier de doelstelling wordt nagestreefd.

4. Bij het uitvoeren van taaltaken leren de leerlingen leerstrategieën toepassen die hen in staat stellen om hun **taalleervaardigheid te ontwikkelen en daarbij alsmaar autonomer te worden**.

De leer- en evaluatieprocessen geven de leerlingen (en hun ouders) voldoende informatie om hen in staat te stellen **de aard van de verdere studies en/of beroepskeuze op een positieve wijze te bepalen** op het einde van het secundair onderwijs. De delibererende klassenraad moet hen hierbij kunnen begeleiden en adviseren, rekening houdend met het taalinzicht, de motivatie, de belangstelling en de aanleg van de individuele leerling.

## 8.2 Communicatieve vaardigheden

### 8.2.1 Luisteren

#### Leerplandoelstellingen en mogelijke leerinhouden

Voor luisteren worden de basisdoelstellingen op niveau B1 gerealiseerd. De leraar zorgt in overleg met de vakgroep voor een variatie aan luisterteksten en opdrachten. Tekstkenmerken bepalen mee het niveau en de moeilijkheidsgraad van de beluisterde teksten. Onderstaande doelstellingen moeten samen gelezen worden met de kenmerken van de beluisterde teksten. De kenmerken van de luisterteksten vind je in de overzichtstabel onder de doelstellingen.

**Let wel:** situaties waarin een luisterfragment gecombineerd wordt met beelden, leunen meestal dichter aan bij de realiteit. Luisteren zonder visuele ondersteuning komt bijvoorbeeld wel voor bij het gebruik van koptelefoons, het luisteren naar de radio, naar een CD of voicemail, bij telefoongesprekken, bij *Durchsagen - Ansagen* ...

Mogelijkheden waar de SET binnen het vak Duits **kunnen** worden gerealiseerd of die de realisatie ondersteunen, worden aangegeven. De keuze van de SET gebeurt in overleg met de vakgroep MVT. Alle doelstellingen van luisteren kunnen de realisatie van SET 7 ondersteunen.

De leraar streeft bij de leerlingen ook het luisterplezier in de Duitse taal na.

Leerplandoelstellingen	Mogelijke leerinhouden
De leerlingen kunnen de volgende <b>luistertaken uitvoeren op</b>	
<b>beschrijvend niveau</b>	
De leerlingen kunnen ideeën uit de tekst in eigen woorden weergeven zonder de inhoud te wijzigen.	<i>Tekstsoorten gevolgd door voorbeelden van teksttypes:</i> De volgende tekstsoorten moeten aan bod komen. Voor elke tekstsoort maak je in overleg met de vakgroep een gevarieerde keuze. Voorbeelden zijn hieronder opgenomen. Het volgende deel vermeldt kenmerken die het niveau en de moeilijkheidsgraad van beluisterde teksten bepalen.





<p>De leerlingen kunnen van informatieve, prescriptieve, narratieve, artistiek-literaire en argumentatieve teksten:</p> <p><b>Lu 1:</b> Het onderwerp bepalen</p> <p><b>Lu 2:</b> de hoofdgedachte achterhalen</p> <p><b>Lu 3:</b> de gedachtegang volgen</p> <p>De leerlingen kunnen van informatieve, prescriptieve en narratieve teksten (artistiek-literaire teksten = V))</p> <p><b>Lu 4:</b> relevante informatie selecteren</p> <p><b>Lu 5:</b> een gefundeerde mening vormen</p> <p><b>Lu 6:</b> de structuur en de samenhang herkennen</p> <p><b>Lu 7:</b> cultuuruitingen herkennen die specifiek zijn voor een streek waar de doeltaal gesproken wordt. <i>SET 3, 4,5,6<sup>7</sup></i></p>	<p><u>Informatieve teksten</u> zoals weerberichten, verkeersinformatie, programma-aankondigingen, aankomst- en vertrektijden, openings- en sluitingstijden, mededelingen, routebeschrijvingen, eenvoudige nieuwsberichten, stadsrondleiding, audiogids, ...</p> <p><u>Prescriptieve teksten</u> zoals aanwijzingen, instructies (ook in verband met lesactiviteiten), recepten, videohandleidingen, ...</p> <p><u>Narratieve teksten</u> zoals reportages, anekdotes, interviews, documentaires, ...</p> <p><u>Argumentatieve teksten:</u> zoals reclameboodschappen (audioversies), straatinterviews, panelgesprekken, ...</p> <p><u>Artistiek-literaire teksten:</u> zoals liedjes, audioboekfragmenten, videoclip, trailers, fragmenten uit films en series (eventueel met ondertitels), ...</p>
<p><b>structurerend niveau</b></p>	
<p><b>Lu 8:</b> De leerlingen ordenen informatie uit teksten overzichtelijk en op persoonlijke wijze.</p>	
<p><b>Lu 9:</b> De leerlingen zetten bij het luisteren en het uitvoeren van luistertaken hun functionele taalkennis (taalhandelingen, woordenschat en grammatica, intonatiepatronen) in en breiden ze uit. <i>SET 2</i></p>	
<p><b>Lu 10:</b> De leerlingen zetten de volgende <b>strategieën</b> efficiënt in om hun luisterdoel te bereiken:</p>	

<sup>7</sup> Mogelijkheden waar de SET binnen het vak Duits **kunnen** worden gerealiseerd of die de realisatie ondersteunen, worden aangegeven. De keuze van de SET gebeurt in overleg met de vakgroep MVT.

### Leerstrategieën

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen;
- relevante informatie noteren

### Luisterstrategieën

- het luisterdoel bepalen en hun luistergedrag erop afstemmen;
- gebruikmaken van ondersteunende (talige en niet-talige) gegevens binnen en buiten de tekst;
- hypothesen formuleren over de inhoud van de tekst;

### Compensatiestrategieën

- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden;
- de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context;

Om hun gesprekspartner beter te begrijpen, kunnen de leerlingen in een gesprekssituatie volgende strategieën inzetten:

- zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent.
- vragen om iets langzamer te spreken, iets te herhalen;

SET 2, 11, 12

Bij het uitvoeren van luistertaken werken de leerlingen aan de volgende attitudes:

**Lu 11\*:** Ze zijn bereid om onbevooroordeeld te luisteren in het Duits

**Lu 12\*:** Ze tonen belangstelling voor de aanwezigheid van Duits in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers.

**Lu 13\*:** Ze staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar het Duits gesproken wordt.

**Lu 14\*:** Ze stellen zich open voor de esthetische component van teksten.

De leraar zorgt voor genoeg variatie in het aanbod: instructies en opdrachten geformuleerd door de leraar, gesprekken in de klas, gesprekssituaties, videomateriaal, audio-opnames, gesproken documenten op het internet in een multimediale omgeving (gesproken boodschap ondersteund met beeldmateriaal en titels of legendes).

De leerlingen horen in ieder geval meestal *Muttersprachler*, soms met (regionale of andere, bv. *sociologische*) variant. De leraar gebruikt normaliter altijd het Duits als voertaal in de klas. Op die manier wordt de les een permanente oefening in het begrijpen van gesproken taal.



## Verdieping

Verdieping (V) kan bereikt worden via complexere of langere teksten of teksten met bepaalde tekstenkenmerken.

### Leerplandoelstellingen (Basis) en tekstsoorten in een schema

Doelstellingen		Tekstsoorten				
De leerlingen kunnen de volgende <b>luistertaken</b> uitvoeren op		informatief	prescriptief	narratief	argumentatief	artistiek-literair
Beschrijvend niveau						
Lu1	Het onderwerp bepalen;	X	X	X	X	X
Lu2	De hoofdgedachte achterhalen;	X	X	X	X	X
Lu3	De gedachtegang volgen;	X	X	X	X	X
Lu4	Relevante informatie selecteren;	X	X	X		
Lu5	Een gefundeerde mening vormen	X	X	X		
Lu6	de structuur en de samenhang herkennen	X	X	X		
Lu7	Cultuuruitingen herkennen die specifiek zijn voor de Duitstalige wereld. <i>SET 3, 4, 5,6,7</i>	X	X	X		
Structurerend niveau						
Lu8	De leerlingen ordenen informatie uit teksten overzichtelijk en op persoonlijke wijze	X		X	X	

## De tekstkenmerken van de beluisterde teksten

De beluisterde teksten hebben de volgende kenmerken:

Onderwerp	<ul style="list-style-type: none"><li>- vrij concreet</li><li>- in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven, soms ook aansluitend bij de studierichting</li><li>- af en toe ook onderwerpen van meer algemene aard, onder meer m.b.t. de actualiteit</li></ul>
Taalgebruikssituatie	<ul style="list-style-type: none"><li>- voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties</li><li>- met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen</li><li>- met aandacht voor digitale media</li><li>- met beperkte achtergrondgeluiden</li></ul>
Structuur/Samenhang	<ul style="list-style-type: none"><li>- ook samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit</li><li>- tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit</li><li>- tekststructuur met een zekere complexiteit (V)</li></ul>
Lengte:	<ul style="list-style-type: none"><li>- af en toe iets langere teksten;</li></ul>
Uitspraak, articulatie, intonatie	<ul style="list-style-type: none"><li>- heldere uitspraak</li><li>- zorgvuldige articulatie</li><li>- duidelijke, natuurlijke intonatie</li><li>- standaardtaal</li></ul>
Tempo en vlotheid	<ul style="list-style-type: none"><li>- met eventuele herhalingen en onderbrekingen</li><li>- normaal tempo</li></ul>
Woordenschat en taalvariëteit	<ul style="list-style-type: none"><li>- frequente woorden en uitdrukkingen</li><li>- haalbaar qua tekstdekking</li><li>- overwegend eenduidig in de context</li><li>- minimale afwijking van de standaardtaal</li><li>- informeel en formeel</li></ul>

### 8.2.2 Lezen

#### Leerplandoelstellingen en mogelijke leerinhouden

Voor lezen worden de basisdoelstellingen op niveau B1 gerealiseerd. De leraar zorgt in overleg met de vakgroep voor een variatie aan leesteksten en opdrachten.

De tekstkenmerken bepalen mee het niveau en de moeilijkheidsgraad van de leesteksten.





Mogelijkheden waar de SET binnen het vak Duits kunnen worden gerealiseerd of die de realisatie ondersteunen, worden aangegeven. De keuze van de SET gebeurt in overleg met de vakgroep MVT. Alle doelstellingen van lezen kunnen de realisatie van SET 7 ondersteunen.

De leraar streeft bij de leerlingen ook het leesplezier in de Duitse taal na.

Doelstellingen	Mogelijke leerinhouden
De leerlingen kunnen de volgende <b>leestaken uitvoeren op</b>	
<b>beschrijvend niveau:</b>	
De kunnen leerlingen ideeën uit de tekst in eigen woorden weergeven zonder de inhoud te wijzigen.	<u>Tekstsoorten gevolgd door voorbeelden van teksttypes:</u> De volgende tekstsoorten moeten aan bod komen. Voor elke tekstsoort maak je in overleg met de vakgroep een gevarieerde keuze. Voorbeelden zijn hieronder opgenomen. Het volgende deel vermeldt kenmerken die het niveau en de moeilijkheidsgraad van gelezen teksten bepalen.
De leerlingen kunnen van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten	<u>Informatieve teksten:</u> Productbeschrijving in een folder, reisgids (beschrijving van bezienswaardigheden), korte teksten uit kranten en tijdschriften, eenvoudige standaardbrieven, e-mails, folders, verslagen, webpagina's en andere digitale teksten, etiketten, verpakkingen, formulieren, tabellen, radio- en tv-programmagidsen, routebeschrijvingen ...
<b>Le 1:</b> Het onderwerp bepalen;	<u>Prescriptieve teksten:</u> Verkeersborden, recepten, instructies (ook in verband met lesactiviteiten), gebruiksaanwijzingen, waarschuwingen, reclameboodschappen ...
<b>Le 2:</b> De hoofdgedachte achterhalen;	<u>Narratieve teksten:</u> Reportages, verhalen, interviews, blogs, dagboeken, moppen, ...
<b>Le 3:</b> De gedachtegang volgen;	<u>Argumentatieve teksten:</u> Reviews van boek/film/concert, reacties op fora en sociale media ...
<b>Le 4:</b> Relevante informatie selecteren;	<u>Artistiek-literaire teksten:</u> Gedichten, kortverhalen, strips, cartoons, jeugdromans ...
<b>Le 5:</b> De tekststructuur en samenhang herkennen: structurerende elementen in een tekst herkennen	
<b>Le 6 :</b> Cultuuruitingen herkennen die specifiek zijn voor de Duitstalige wereld. SET 3, 4, 5	
<b>structurerend niveau:</b>	
<b>Le 7:</b> De leerlingen ordenen informatie uit informatieve, narratieve en argumentatieve teksten overzichtelijk en op persoonlijke wijze	
<b>Le 8:</b> De leerlingen zetten bij het lezen en het uitvoeren van leestaken hun functionele taalkennis (taalhandelingen, woordenschat en grammatica, spelling) in en breiden ze uit.	



**Le 9:**

De leerlingen zetten de volgende **strategieën** efficiënt in om hun leesdoel te bereiken zoals:

**Leerstrategieën**

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen;
- relevante informatie aanduiden.
- digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden raadplegen;

**Leesstrategieën**

- onduidelijke passages herlezen;
- het leesdoel bepalen en hun leesgedrag erop afstemmen;
- gebruikmaken van ondersteunende (talige en niet-talige) gegevens binnen en buiten de tekst;
- hypothesen vormen over de inhoud en de bedoeling van de tekst;

**Compensatiestrategieën**

- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden;
  - de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context;
- SET 2, 11, 12*

Bij het uitvoeren van leestaken ontwikkelen de leerlingen de volgende **attitudes**:

**Le 10\*:**

Ze zijn bereid om onbevooroordeeld te lezen in het Duits

**Le 11\*:**

Ze tonen belangstelling voor de aanwezigheid van Duits in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers;

**Le 12\*:**

Ze staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar het Duits gesproken wordt;

**Le 13\*:**

De leerlingen stellen zich open voor de esthetische component van teksten

**Verdieping**

<b>Leestaken op beoordelend niveau:</b>	
<b>Verdieping Le 14:</b> De leerlingen vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten een gefundeerd oordeel. <i>SET 3,4</i>	

De verdieping (**V**) kan ook bereikt worden via complexere of langere teksten of teksten met bepaalde tekstkenmerken.





## Leerplandoelstellingen en tekstsoorten in een schema

Doelstellingen		Tekstsoorten				
De leerlingen kunnen de volgende <b>leestaken</b> uitvoeren op		informatief	prescriptief	narratief	argumentatief	artistiek-literair
Beschrijvend niveau						
Le1	Het onderwerp bepalen;	X	X	X	X	X
Le2	De hoofdgedachte achterhalen;	X	X	X	X	X
Le3	De gedachtegang volgen;	X	X	X	X	X
Le4	Relevante informatie selecteren;	X	X	X	X	X
Le5	De tekststructuur en samenhang herkennen: structurerende elementen in een tekst herkennen	X	X	X	X	X
Le6	Cultuuruitingen herkennen die specifiek zijn voor de Duitstalige wereld. <i>SET 3, 4, 5,6</i>	X	X	X	X	X
Structurerend niveau						
Le7	De leerlingen ordenen informatie uit teksten overzichtelijk en op persoonlijke wijze. <i>SET 1</i>	X		X	X	
Beoordelend niveau (V)						
Le14	De leerlingen vormen een gefundeerd oordeel. <i>SET 3,4</i>	X	X	X	X	X

## De tekstkenmerken van de gelezen teksten

De gelezen teksten hebben de volgende kenmerken:

Onderwerp	<ul style="list-style-type: none"><li>- vrij concreet</li><li>- in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven</li><li>- af en toe ook onderwerpen van meer algemene aard, o.m. met betrekking tot de actualiteit en maatschappij</li></ul>
Taalgebruikssituatie	<ul style="list-style-type: none"><li>- voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties</li><li>- met en zonder visuele ondersteuning</li><li>- met aandacht voor digitale media</li><li>- socioculturele verschillen tussen de Duitstalige en de eigen wereld</li></ul>
Structuur/samenhang	<ul style="list-style-type: none"><li>- ook samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit</li><li>- eenvoudig gestructureerde narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten</li><li>- niet al te complex gestructureerde informatieve en prescriptieve teksten</li><li>- ook met overvloedige informatie</li><li>- complexere teksten (V)</li></ul>
Lengte	<ul style="list-style-type: none"><li>- af en toe iets langere teksten</li><li>- langere teksten (V)</li></ul>
Woordenschat en taalvariëteit	<ul style="list-style-type: none"><li>- frequente woorden</li><li>- ook vaktaal (V)</li><li>- haalbare tekstdekking</li><li>- overwegend eenduidig in de context</li><li>- ook met minimale afwijking van de standaardtaal</li><li>- informeel en formeel</li></ul>

### 8.2.3 Spreken en gespreksvaardigheid

#### Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Voor spreken en gespreksvaardigheid worden de basisdoelstellingen op niveau A2 gerealiseerd. De leraar zorgt in overleg met de vakgroep voor een variatie aan spreek- en gesprekshandelingen en opdrachten

Mogelijkheden waar de SET binnen het vak Duits **kunnen** worden gerealiseerd of die de realisatie ondersteunen, worden aangegeven. De keuze van de SET gebeurt in overleg met de vakgroep MVT.

De leraar streeft bij de leerlingen ook het spreekplezier in de Duitse taal na.





Doelstellingen		Mogelijke spreektaken
De leerlingen kunnen de volgende spreek- en gesprekstakingen uitvoeren op		
beschrijvend niveau		
<b>Gespr 1:</b>	met eenvoudige <i>Redemittel</i> over alledaagse aspecten van de eigen leefomgeving vertellen; persoonlijke ervaringen, plannen en gebeurtenissen beschrijven;	Zichzelf en zijn familie beschrijven, beschrijven waar en in welk type huis je woont, over je school vertellen, je klasgenoten beschrijven, met foto's over het dagelijkse leven thuis en over de eigen woonomgeving vertellen, aan de medeleerlingen vertellen wat je tijdens een bezoek aan een stad allemaal wil zien, vertellen wat je tijdens de vakantie/tijdens het weekend van plan bent te doen, over een uitstap vertellen ...
<b>Spr 1:</b>	Op een eenvoudige manier beschrijven hoe men iets doet	een recept toelichten, de weg uitleggen ...
<b>Spr 2:</b>	Mening geven over alledaagse onderwerpen vanuit eigen ervaring of bronnen.	Zeggen welke vakken je graag doet/welke je saai vindt, welke sport je interessant/niet interessant vindt, welke muziek je goed of niet goed vindt, zeggen wat je graag of niet graag drinkt/eet ...
<b>Gespr 2:</b>	Gesprekken voeren in alledaagse situaties met voorspelbare inhoud	In de winkel zeggen wat je wil bestellen, een telefoongesprek, een digitaal gesprek, een afspraak maken, inlichtingen vragen, In een klassituatie: vragen wat de volgende opgave is, welke oefening/taak je moet maken, in de klas zeggen dat je meer tijd nodig hebt, iemand om hulp vragen ...
<b>Gespr 3:</b>	Eenvoudige informatie vragen en informatie geven;	In winkels met bediening inkopen doen en vragen naar de prijs en naar de goederen, eten en drinken bestellen en de rekening vragen ... informatie vragen over bezienswaardigheden, op een plan de wegbeschrijving vragen en de weg uitleggen, in een hotel of in de toeristische dienst een hotelkamer boeken, aan de receptie naar een goed restaurant vragen, informatie geven over familieverhoudingen ...
<b>Gespr 4:</b>	In gesprekken over vertrouwde thema's op vragen reageren	In een interview vragen over je lievelingshobby kunnen beantwoorden, vragen over je school kunnen beantwoorden, vragen over je lievelingsmuziek en lievelingsbands kunnen beantwoorden, bij de aanmelding voor een cursus persoonlijke gegevens kunnen doorgeven ...
<b>Gespr 5:</b>	Gevoelens zoals angst, vreugde ... op een eenvoudige manier uitdrukken	Zeggen dat je blij bent met een geschenk, zeggen dat je je verheugt op de vakantie, zeggen dat je nerveus bent voor een examen, zeggen dat je een bepaalde activiteit leuk vond ...
<b>Gespr 6:</b>	Voorstellen doen en op voorstellen reageren	Met vrienden over uitgaan, bij groepswork welke stappen hij/zij goed vindt, met medebewoners overleggen wat men zal kopen, bij het plannen van een reis een aantal voorstellen formuleren, met vrienden overleggen welk verjaardagsgeschenk men voor een gemeenschappelijke vriend of vriendin zal kopen ...
<b>Gespr 7:</b>	Een kort gesprek beginnen, op gang houden en afsluiten	

<b>Gespr 8:</b>	Uitnodigingen en verontschuldigingen formuleren en daarop reageren	Zich verontschuldigen voor het storen, bedanken voor de inlichtingen, iemand om hulp vragen en daarop reageren ...
<b>Bij het uitvoeren van spreek- en gesprekstaken</b>		
<b>Spr 3:</b> <b>Gespr 9:</b>	zetten de leerlingen hun functionele kennis (taalhandelingen, woordenschat en grammatica, spreektempo, uitspraak, intonatiepatronen) in en breiden ze uit. <sup>8</sup>	
<b>Bij het uitvoeren van spreek- en gesprekstaken zetten de leerlingen de volgende strategieën efficiënt in:</b>		
<b>Spr 4:</b> <b>Gespr 10:</b> <i>SET</i> 2,11,12	<p><b>Leerstrategieën</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen verwoorden;</li> <li>- bij de voorbereiding, digitale en niet-digitale hulpbronnen (woordenboeken, grammatica's ...) kritisch raadplegen en de gevonden informatie correct gebruiken;</li> <li>- digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden (een woordenlijst, een woordenboek, een encyclopedie ...) efficiënt raadplegen en rekening houden met de gevonden informatie.</li> </ul> <p><b>Spreek- en gespreksstrategieën</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- het spreekdoel bepalen en hun taalgebruik erop afstemmen;</li> <li>- eventueel een spreekplan opstellen;</li> <li>- bij een gemeenschappelijke spreektaak: <ul style="list-style-type: none"> <li>- afspraken maken over inhoud en formulering (taal);</li> <li>- elkaars inbreng in de tekst opnemen;</li> <li>- elkaars voorbereiding evalueren, corrigeren;</li> </ul> </li> <li>- indien nodig, gebruik maken van een sjabloon en/of sleutelwoorden;</li> <li>- gebruikmaken van non-verbaal gedrag;</li> <li>- gebruikmaken van ondersteunend visueel en auditief materiaal;</li> </ul> <p><b>Compensatiestrategieën</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ondanks moeilijkheden via omschrijvingen de correcte boodschap overbrengen;</li> </ul>	
<b>Bij het uitvoeren van spreektaken ontwikkelen de leerlingen de volgende attitudes</b>		
<b>Spr 5*:</b> <b>Ges1*:</b>	Ze tonen durf en bereidheid om de spreektaken uit te voeren en de gepaste spreekstrategieën in te zetten. Ze worden daarbij zelfstandiger en nemen meer initiatief.	
<b>Spr 6*:</b> <b>Gespr 12*:</b>	Ze streven naar een verzorgd taalgebruik, onder andere door het inzetten van strategieën.	
<b>Gespr 13*:</b>	Ze tonen respect en openheid in gespreksituaties, zijn bereid een gesprek te helpen dragen.	

<sup>8</sup> Zie taalkundige component



Doelstellingen		Mogelijke spreektaken
De leerlingen kunnen de volgende <b>spreek- en gesprekstakingen</b> uitvoeren op		
<b>beschrijvend niveau</b>		
<b>Verdiepend Gespr 13:</b>	Met voorbereide vragen deelnemen aan een interview, een rollenspel, .... en daarbij nog bijkomende vragen stellen of reageren.	Een straatinterview tijdens een studiereis ...
<b>Structurerend niveau</b>		
<b>Verdiepend Spr 8:</b> <i>SET 1</i>	Beluisterde en gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten.	Samenvatting van persartikels, kortverhalen ...
<b>Verdiepend Spr 9:</b> <i>SET 1, 3, 6</i>	Cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Duitstalige wereld	Documentatie opzoeken, verwerken en presenteren over aspecten van het dagelijkse leven (wonen, eten, mobiliteit ...), van vrijetijdsbesteding (uitgaan, muziek, film ...), van toerisme (bezienswaardigheden ...), van actualiteit en maatschappij, schoolsysteem, van de economische wereld, van de wetenschappelijke wereld ...

### De tekstkenmerken van de spreekteksten en gesprekken

De spreekteksten en gesprekken hebben de volgende kenmerken:

Onderwerp	- concreet - in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven
Taalgebruikssituatie	- voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties
Uitspraak, articulatie, intonatie	- heldere uitspraak, zorgvuldige articulatie en natuurlijke intonatie - standaardtaal
Tempo en vlotheid	- normaal tempo
Structuur/samenhang	- ook samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit - eenvoudig gestructureerde narratieve, argumentatieve, informatieve en prescriptieve teksten
Lengte	- vrij korte teksten
Woordenschat en taalvariëteit	- frequente woorden - informeel en formeel - verdieping: woordenschat aansluitend bij de studierichting

## 8.2.4 Schrijven

### Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Voor schrijven worden de basisdoelstellingen op niveau A2 gerealiseerd. De leraar zorgt in overleg met de vakgroep voor een variatie aan schrijftaken.

Mogelijkheden waar de SET binnen het vak Duits kunnen worden gerealiseerd of die de realisatie ondersteunen, worden aangegeven. De keuze van de SET gebeurt in overleg met de vakgroep MVT.

De leraar streeft bij de leerlingen ook het schrijfplezier in de Duitse taal na.







Doelstellingen		Mogelijke schrijftaken
De leerlingen kunnen de volgende <b>schrijftaken</b> uitvoeren op		
<b>beschrijvend niveau</b>		
Sch 1	Standaardformulieren invullen en hierbij aanvullende persoonlijke informatie geven en eventuele wensen formuleren	Formulier voor inschrijving, bestelling, aanvraag, reservering ...
Sch 2	vertrouwde personen, dingen en situaties op een begrijpbare manier beschrijven	Personen beschrijven, eigen hobby beschrijven en zeggen wat men daarvoor nodig heeft, de ligging van de eigen woning en de woning zelf beschrijven ...
Sch 3	eenvoudige mededelingen over vertrouwde thema's en persoonlijke interesses schrijven	Routebeschrijvingen, instructies geven, kattebelletjes ...
Sch 4	een persoonlijke gebeurtenis, ervaring of activiteit beschrijven en indien nodig met eenvoudige signaalwoorden zoals 'zuerst', 'dann', 'nachher', 'später', 'zum Schluss', in chronologische volgorde weergeven.	Op basis van visuele ondersteuning (zoals foto's) een kort reisverslag, schrijven, schrijven op een blog of een sociaal netwerk, een feestje beschrijven, beschrijven hoe een bepaalde gebeurtenis of feest gevierd wordt, een vakantiejob beschrijven, stukjes uit een dagboek ...
<b>structurerend niveau</b>		
Sch 5	eenvoudige informele en formele correspondentie voeren en daarbij alledaagse omgangsvormen en beleefdheidsconventies voor sociale contacten gebruiken	Persoonlijke berichten op sociale media, sms'en, e-mails schrijven, chatten, een hotelkamer reserveren, inlichtingen vragen, een afspraak maken, iemand uitnodigen, feliciteren, bedanken en/of passend reageren ...
Sch 6 SET 3	cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Duitstalige wereld	Documentatie opzoeken, verwerken en presenteren over aspecten van het dagelijkse leven (wonen, eten, mobiliteit ...), van vrijetijdsbesteding (uitgaan, muziek, film ...), van toerisme (bezienswaardigheden, gebruiken ...)
<b>Bij het uitvoeren van schrijftaken</b>		
Sch 7	gebruiken de leerlingen eenvoudige, alledaagse uitdrukkingen in het Duits.	
Sch 8	zetten de leerlingen hun functionele kennis (taalhandelingen, woordenschat en grammatica) in en breiden ze uit. <sup>9</sup>	
<b>Bij het uitvoeren van schrijftaken</b> zetten de leerlingen de volgende <b>strategieën</b> efficiënt in		

<p>Sch 9</p> <p>SET 2, 11, 12</p>	<p><b>Leerstrategieën</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen uitdrukken;</li> <li>- bij de voorbereiding digitale en niet-digitale hulpbronnen (woordenboeken, grammatica's, spellingcontrole, primaire teksten ...) kritisch raadplegen en de gevonden informatie correct gebruiken;</li> <li>- gegevensbestanden raadplegen en rekening houden met de gevonden informatie;</li> </ul> <p><b>Schrijfstrategieën</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- het schrijfdoel bepalen en hun taalgebruik erop afstemmen;</li> <li>- een schrijfplan opstellen; de passende lay-out gebruiken;</li> <li>- de eigen tekst nakijken;</li> <li>- bij een gemeenschappelijke schrijftaak <ul style="list-style-type: none"> <li>- afspraken maken over inhoud en formulering;</li> <li>- elkaars inbreng in de tekst opnemen;</li> <li>- elkaars voorbereiding evalueren, corrigeren en redigeren;</li> </ul> </li> <li>- efficiënt gebruikmaken van een model;</li> <li>- rekening houden met de belangrijkste conventies en de eigenheid van schrijftaal.</li> </ul>
<p><b>Bij het uitvoeren van schrijftaken tonen de leerlingen de volgende attitudes:</b></p>	
<p>Sch 10*</p>	<p>tonen de leerlingen de bereidheid om te schrijven in het Duits</p>
<p>Sch 11*</p>	<p>streven de leerlingen naar verzorgd taalgebruik, onder andere door het inzetten van strategieën.</p> <p>Ze zijn bereid hun geschreven teksten kritisch na te lezen op vormcorrectheid en inhoud</p> <p>Ze besteden zorg aan de presentatie van hun geschreven teksten.</p> <p>Ze houden rekening met aangereikte feedback.</p>

<sup>9</sup> Zie taalkundige component





## De tekstkenmerken van de geschreven teksten op basisniveau

De geschreven teksten op basisniveau hebben de volgende kenmerken:

Onderwerp	- concreet - in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven
Taalgebruikssituatie	- voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties
Structuur/samenhang	- ook samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit - eenvoudig gestructureerde narratieve, informatieve en prescriptieve teksten
Lengte	- korte teksten
Woordenschat en taalvariëteit	- frequente woorden - informeel en formeel

## Verdieping

De onderstaande lijst met verdiepende doelstellingen mag geen vrijgeleide zijn om eenzijdig de nadruk te leggen op schrijfvaardigheid. Een doordachte keuze in verhouding met de andere vaardigheden is noodzakelijk.

## Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Doelstellingen		Mogelijke schrijftaken
De leerlingen kunnen de volgende schrijftaken uitvoeren op beschrijvend niveau		
<b>Verdiepend Sch 15</b>	vertrouwde personen en dingen duidelijk beschrijven	
<b>Verdiepend Sch 16</b>	gevoelens en wensen op een eenvoudige manier beschrijven	
<b>Verdiepend Sch 17</b>	een persoonlijke situatie, gebeurtenis of ervaring beschrijven en hierbij gevoelens weergeven	In een reisverslag persoonlijke ervaringen weergeven, in een lezersbrief persoonlijke ervaringen bij een gelezen boek weergeven, in een brief of een e-mail aan een vriend/vriendin vragen stellen over zijn/haar verhuis naar een ander stad/een andere school  Op sociale media over een bioscoopbezoek of een concertbezoek berichten  Een diefstal aangeven bij de politie, een verloren voorwerp melden (bv. op de trein)

<b>Verdiepend Sch 17</b>	over onderwerpen uit het persoonlijke dagelijkse leven schrijven en persoonlijke mening weergeven	Op een eenvoudige manier mening over een film weergeven  in een e-mail aan een Duitse vriend/vriendin ons schoolsysteem kort toelichten
<b>Verdiepend Sch 18</b>	Een eenvoudige advertentie schrijven	een zoekertje voor het huren/verhuren van een kamer; zoekertje voor vakantiejob, een zoekertje voor e-bay, voor <i>Brieffreundschaft</i>
<b>Verdiepend Sch 19</b>	Informatie uitwisselen over vertrouwde thema's	Korte informatieve teksten over thema's die in de klas behandeld zijn, zoals op een blog, op sociale media ...
<b>De leerlingen kunnen de volgende schrijftaken uitvoeren op structurerend niveau</b>		
<b>Verdiepend Sch 20</b>	Aan de hand van een schrijfkader over een vertrouwd thema een eenvoudige gestructureerde tekst schrijven en de hoofdpunten duidelijk belichten	Gestructureerde tekst op powerpoint, Prezi of andere presentatievorm, poster, mindmap ...
<b>De leerlingen kunnen de volgende taaltaken uitvoeren op beoordelend niveau</b>		
<b>Verdiepend Sch 21</b>  <i>SET 4</i>	Een waardering toelichten	Eigen mening formuleren en reageren op meningen of argumenten op discussiefora.





## De tekstkenmerken van de geschreven teksten op verdiepingsniveau

De geschreven teksten hebben de volgende kenmerken:

Onderwerp	- concreet - in verband met de eigen leefwereld, het dagelijkse leven en persoonlijke interesses
Taalgebruikssituatie	- voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties
Structuur/samenhang	- ook samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit - eenvoudig gestructureerde narratieve, argumentatieve, informatieve en prescriptieve teksten
Lengte	- korte teksten
Woordenschat en taalvariëteit	- frequente woorden - informeel en formeel

### 8.3 Interculturele component

De interculturele component omvat kennis en attitudes die van belang zijn in de contacten en de communicatie met de Duitstalige wereld en met anderstaligen in het algemeen: vertrouwdheid met aspecten van het dagelijkse leven, de gewoonten, de waarden, de cultuur... We hebben hierbij vooral aandacht voor die facetten die belangrijk zijn bij talige communicatie. De leerlingen ontdekken ook de socioculturele diversiteit van de Duitstalige wereld en leren ermee om te gaan.

De weg naar realisatie van de specifieke eindtermen moderne talen daagt de leerlingen ook uit om de interculturele competenties breed te ontwikkelen.

#### Leerplandoelstellingen en leerinhouden

	Doelstellingen	Leerinhouden <i>mogelijkheden en aandachtspunten</i>
De leerlingen		
IC 1	onderscheiden verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar Duits de taal van de communicatie is. <i>SET 7</i>	<i>De leerlingen krijgen een kijk op cultuurverschillen in de dagelijkse omgang en in maatschappelijke communicatie.</i>  Mogelijke lees- en luisterteksten: tv- en radioprogramma's, tijdschriften, kranten, kortverhalen, gedichten, actuele songs en klassiekers, blogs, de wereld van het internet, ...
IC 2	maken kennis met Duitstalige landen en regio's, met aspecten van de geschiedenis voor zover ze relevant zijn voor hun leefwereld en/of aansluiten bij	Bij <b>productieve taken</b> houden de leerlingen rekening met de vereisten van de situatie (gesprekspartner(s), omstandigheden) - beleefdheidsrituelen in de dagelijkse omgang (begroeten, afscheid nemen, zich excuseren,

<p>IC 3</p> <p>IC 4</p>	<p>de actualiteit. SET 4,5,6, 7</p> <p>toetsen stereotypen over de Duitstalige wereld aan de werkelijkheid. SET 4,5,6, 7</p> <p>ontdekken een klein aanbod uit de Duitstalige literatuur. SET 9</p>	<p>bedanken...) zowel in formele als in informele situaties (bij schriftelijke en mondelinge communicatie);</p> <p><b>Ze ontdekken, herkennen en houden in communicatie rekening met</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- aspecten van de geschiedenis, de cultuur en samenleving van verschillende Duitstalige landen: typische verschijnselen, sporen van het verleden, taalvarianten;</li> <li>- fragmenten uit waardevol literair werk:</li> </ul>
<p>IC 5*</p> <p>IC 6*</p> <p>IC 7*</p>	<p>Bij het uitvoeren van luistertaken zetten de leerlingen de volgende <b>attitudes</b> in:</p> <p>tonen belangstelling voor de aanwezigheid van elementen van de Duitstalige cultuur in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers. (Dat kan muziek, dans, filosofie, architectuur, straatkunst, folklore, .... zijn.)</p> <p>staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar Duits de taal van de communicatie is.</p> <p>stellen zich open voor de esthetische component van Duitstalige teksten.</p>	

## 8.4 Taalkundige component

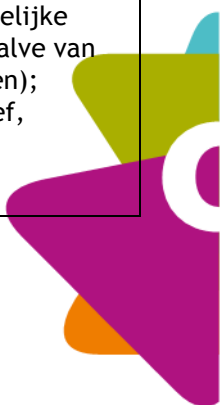
### 8.4.1 Grammatica

#### Vaardigheid binnen de grammaticale component

De grammatica staat in dienst van de vaardigheidstraining. Leidraad voor de planning zijn niet de grammaticale elementen maar de vaardigheidssituaties. Een formele aanpak van de grammatica kost veel tijd en rendeert bovendien weinig. Daarom ligt een communicatieve aanpak voor de hand.

#### Leerplandoelstellingen en leerinhouden

	Doelstellingen	Leerinhouden <i>mogelijkheden en aandachtspunten</i>
Gra 1	De leerlingen kunnen hun grammaticale kennis inzetten voor het uitvoeren van de communicatieve taken en taaltaken: luisteren, lezen, spreken, gesprekken voeren en schrijven. Dat betekent dat zij in zinvolle communicatieve contexten:	<p><i>Verstehensgrammatik:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• De grammaticale elementen uit de <i>Verwendungsgrammatik</i> vooraleer ze voor actief gebruik worden bestudeerd.</li> <li>• Zwak substantief; genitief; betrekkelijke voornaamwoorden; <i>Imperfekt</i> (behalve van frequent voorkomende werkwoorden); <i>Konjunktiv</i> in indirecte rede; passief, adjectiefverbuiging.</li> </ul>





	<ul style="list-style-type: none"> <li>- een praktische kennis hebben van de relevante grammaticale begrippen;</li> <li>- de basisregels in verband met de vorming en het gebruik van belangrijke aspecten van grammatica kunnen toepassen;</li> <li>- de relevante Duitse zinsstructuren herkennen, navolgen en toepassen;</li> <li>- in teksten opmerken welke vormen uitzonderingen zijn op de gekende regels.</li> </ul> <p>SET 5, 15</p>	<p><b>Verwendungsgrammatik:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Grammaticale elementen uit het morfosyntactisch systeem: zie overzicht hieronder.</li> <li>• Frequente grammaticale uitdrukkingen, die het best als lexicale eenheden worden geleerd en die nodig zijn voor de bovengenoemde spreek- en schrijfoefeningen. Bv. beleefdheidsconjunctief, <i>würde, ins Kino, am Montag, zum Essen</i>, telwoorden, kloktijden, comparatief en superlatief, voegwoorden en connectoren, enz.</li> </ul>
<b>Gra 2</b>	Opzoekingswerk in een pedagogische grammatica, waar de betreffende grammaticale elementen worden gesitueerd. SET 5, 15	

### Overzicht van grammaticale aspecten uit het morfosyntactisch systeem

Hieronder volgt een overzicht van taaltaken met de bijbehorende aspecten van grammatica die in de loop van de 3de graad aan bod moeten komen om de taken en taaltaken uit dit leerplan uit te voeren.

De vernoemde items worden behandeld in de mate dat de nood zich voordoet.

Het voorkomen van deze lijst in het leerplan is geenszins een vrijgeleide om het aandeel van de grammaticale component in de leerstofafbakening naar willekeur te vergroten.

Het is vanzelfsprekend niet de bedoeling dat elk aspect helemaal wordt uitgediept. Soms geniet het de voorkeur om *Redemittel* en collocaties aan te bieden - bv. '*Ich möchte ...*' in plaats van een grammaticaal item 'volledig' te behandelen.

Functie		Leerinhouden	
Personen, dieren en zaken benoemen	Verwijzen naar personen, dieren en zaken; ze nader bepalen en omschrijven	<u>Wat? / Wie?</u>	- nominatief, accusatief en datief van lidwoorden, persoonlijke en aanwijzende voornaamwoorden
		<u>Hoeveel? De hoeveelste?</u> uitdrukken van hoeveelheden	- meervoudsvormen van substantieven - getallen - rangtelwoorden - <i>d(er) wievielt(e)</i>
		gelijkenissen en verschillen trappen van vergelijking	- bijvoeglijke naamwoorden - bijwoorden - <i>Komparativ</i> en <i>Superlativ</i> (worden het best als lexicale eenheid geleerd)



	<i>Relaties aanduiden</i>		nominatief, accusatief en datief van de bezittelijke voornaamwoorden	
Uitspraken doen	<i>Bevestigen, vragen en ontkennen</i>		- bevestigende, ontkennende en vragende zinnen - overeenkomst tussen onderwerp en werkwoord - vraagwoorden - nominatief, accusatief en datief van vragende voornaamwoorden.	
	<i>Een bevel geven</i>		- imperatief	
	<i>Situëren in de tijd en in de ruimte</i>	- uitdrukken van tijd, duur, frequentie, herhaling		- kloktijden
		- uitdrukken van ruimte, beweging, richting, afstand...		- voorzetsels
		- vorming en gebruik van de belangrijkste tijden van de werkwoorden voor de communicatie in de tegenwoordige, de verleden en de toekomstige tijd		- vorming en gebruik van de volgende (actieve) tijden:  <i>Präsens, Perfekt, Futur, Imperfekt</i> van frequent voorkomende werkwoorden
		- bijwoorden van tijd		<i>,nie’, ‘selten’, ‘oft’, ‘immer’; ‘vorgestern’, ‘gestern’, ‘heute’, ‘morgen’, ‘übermorgen’; ,jetzt’...</i>
		- bijwoorden van plaats		<i>‘hier’, ‘dort’, ‘da’, ‘vorne’, ‘hinten’ ...</i>
	Zeggen dat je iets kan, wil, moet, mag, graag doet en lust	- modale hulpwerkwoorden - bijwoorden van modaliteit		<i>‘vielleicht’, ‘besonders’, ‘wahrscheinlich’</i>
	Beleefd en vriendelijk wensen uiten			- <i>‘möchte’</i> - <i>Sie</i> -vormen - modale hulpwerkwoorden - <i>Konjunktiv II</i> van <i>‘haben’, ‘sein’</i> en de modale hulpwerkwoorden - <i>‘würde’ + Infinitiv</i>
Relatie en samenhang tussen tekstgedeelten aanduiden; logische relaties leggen	- samengestelde zinnen, ook met onderschikking - voegwoorden en connectoren			

### Verdieping

Sommige elementen uit de *Verstehensgrammatik* kunnen- enkel in dienst van de vaardigheidstraining - als *Verwendungsgrammatik* geleerd worden: bv. adjectiefverbuiging, genitief, betrekkelijke voornaamwoorden. De verdieping is geen vrijgeleide om die grammaticale elementen





grondig uit te diepen. De verdieping is beperkt, in functie van de communicatie en niet ten koste van de basisdoelstellingen.

## 8.4.2 Woordenschat

### Leerplandoelstellingen

De leerlingen	
<p><b>Wo 1</b></p> <p><b>Wo 2</b></p>	<p>zetten hun kennis van lexicale elementen (woorden, collocaties en <i>Redemittel</i>) functioneel, d.w.z. gepast in om de voor hen relevante <b>receptieve</b> taken en taaltaken (luisteren en lezen) zo correct mogelijk uit te voeren;</p> <p>zetten hun kennis van lexicale elementen (woorden, collocaties en <i>Redemittel</i>) functioneel, d.w.z. gepast in om de voor hen relevante <b>productieve</b> taken en taaltaken (spreken, gesprekken voeren en schrijven) uit te voeren.</p> <p>Dat betekent dat de leerlingen de woorden, collocaties en <i>Redemittel</i> leren gebruiken:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- in gebruikelijke contexten</li> <li>- via betekenisvolle taaltaken.</li> </ul>
<p><b>Wo 3</b></p> <p>SET 5,15</p>	<p>zetten bij het uitvoeren van taken en taaltaken hun <b>functionele taalkennis</b> in en breiden ze uit. Ze kunnen hierbij reflecteren over taal en taalgebruik. Dat betekent dat de leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- al in de klas behandelde vormen en structuren herkennen en ontleden, onder meer naar aanleiding van nieuwe teksten;</li> <li>- onder begeleiding regels ontdekken en formuleren door te observeren hoe vormen en structuren functioneren;</li> <li>- gelijkenissen en verschillen tussen talen ontdekken en hun kennis van andere talen inzetten.</li> </ul>
<p><b>Wo 4</b></p>	<p>Zetten bij het uitvoeren van taken en taaltaken de volgende <b>strategieën efficiënt</b> in:</p> <p><b>Luister-, lees-, spreek- en schrijfstrategieën</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- de vermoedelijke betekenis van woorden (transparante en onbekende) afleiden uit de context;</li> <li>- gebruikmaken van non-verbaal gedrag om een boodschap over te brengen;</li> <li>- inzicht hebben in de woordvorming in andere talen en daarvan gepast gebruik kunnen maken;</li> <li>- zich bewust zijn van opvallende verschillen tussen en overlappende woordbetekenissen van verwante woorden in het Duits en andere talen;</li> <li>- actief luisteren en lezen, uit een gesprek en tekst collocaties oppikken die men zelf kan gebruiken bij gespreks- en schrijftaken;</li> </ul> <p><b>Compensatiestrategieën</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- iets op een andere wijze zeggen of schrijven;</li> </ul> <p><b>Leerstrategieën</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- gebruikmaken van woordenlijsten, vertaalwoordenboeken en elektronische hulpbronnen.</li> </ul>
<p><b>Wo 5*</b></p>	<p>Passen bij het uitvoeren van taken en taaltaken de volgende <b>attitudes</b> toe:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- zien het belang in van lexicale correctheid en streven naar taalverzorging;</li> <li>- zijn bereid om de woordenschat voor voor hen relevante situaties zelfstandig uit te breiden.</li> </ul>





<b>Wo 6</b>	<p>zijn zich bewust van de volgende morfologische aspecten / principes van woordvorming om ze bij het uitvoeren van taken en taaltaken in te zetten:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• substantieven afgeleid van werkwoorden (op -ung, werkwoordstammen, persoonsnamen op -er, enz.)</li><li>• frequente voor- en achtervoegsels</li><li>• delen van samenstellingen</li></ul>
-------------	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

### Mogelijke leerinhouden

Bij de keuze van de actieve woordenschat ligt de prioriteit bij de frequente woordenschat op het ERK-niveau A1 + A2 (*elementare Sprachverwendung*).

- Woordenschat (woorden, collocaties en *Redemittel*) uit de volgende mogelijke domeinen:
  - Personalia
  - Wonen
  - Milieu
  - Reizen en verkeer
  - Eten en drinken
  - Inkopen
  - Openbare en private diensten
  - Lichaam, gezondheid en hygiëne
  - Waarneming en motoriek
  - Werk en beroep
  - Opleiding en school
  - Talen leren
  - Vrije tijd en ontspanning
  - Persoonlijke betrekkingen en contacten
  - Politiek en maatschappij
- standaardformuleringen (*Redemittel*) om taalhandelingen mondeling en schriftelijk uit te voeren, zoals:
  - informatie uitwisselen
  - beoordelen en commentaar geven (mening geven, kritiek uiten, zijn beklag doen, tegenspreken)
  - gevoelens uitdrukken
  - handelingen reguleren (bv. verzoeken, toestemming geven, om advies vragen, hulp bieden)
  - sociale conventies (bv. afscheid nemen, zich excuseren)
  - gespreksverloop en wederzijds begrip (om herhaling of verduidelijking vragen)
  - cultuurspecifieke aspecten (zich in de Duitstalige wereld gepast uitdrukken en reageren)
  - ...

## 9 Minimale materiële vereisten

De term ‘minimale’ uitrusting verwijst naar de uitrusting en het didactisch materiaal dat normaal in elke les Duits beschikbaar moet zijn opdat er een rijke, krachtige leeromgeving zou ontstaan, waarin de leerling zelf de verantwoordelijkheid voor zijn eigen leren zou kunnen nemen, vanzelfsprekend in dialoog met de leraar.

In alle lokalen waar moderne vreemde talen gegeven worden, moet er geschikte apparatuur zijn om beeld- en geluidsfragmenten af te spelen voor een klasgroep. Ook is minstens één computer met internetaansluiting en projector onontbeerlijk.

Bovendien:

- moeten de leerlingen geregeld toegang hebben tot de computerlokalen met een internetaansluiting om ook ICT-vaardigheden in functie van het leren van de Duitse taal en via activiteiten in het Duits, volwaardig te ontwikkelen;
- is het wenselijk dat de leerlingen en leraren in de klas of in de mediatheek/open leercentrum gebruik kunnen maken van
  - verklarende en/of vertaalwoordenboeken, aangepast aan het taalniveau van de leerlingen digitaal of in voldoende aantal;
  - grammatica's of grammaticale compendia;
  - leesmateriaal zoals taal- en algemene tijdschriften, aangepaste literatuur;
  - aanvullend luistermateriaal;
  - naslagwerken, inclusief cd-roms en dvd's;
  - een internetaansluiting;
  - headsets;
  - algemene software en software bij de gebruikte leermiddelen.

Verder zijn wenselijk:

- een wandbord of een andere mogelijkheid tot affichering in elk lokaal waar regelmatig taallessen gegeven worden;
- verplaatsbaar meubilair voor een flexibele opstelling.





## 10 Specifieke eindtermen moderne talen aso

### A. Taal en communicatie

#### De leerlingen kunnen

1. domeinspecifieke teksten, zoals zakelijke en wetenschappelijke, structureren, verwerken en gepast presenteren in functie van de ontvanger;
2. vanuit een communicatiemodel reflecteren op talige communicatie en die waar nodig bijsturen;
3. vergelijken hoe in de eigen cultuur en in andere culturen informatie gebracht wordt bij interpersoonlijke, intergroeps- en massacommunicatie.

### B. Taal en cultuur

#### De leerlingen kunnen

4. stereotypen met betrekking tot eigen en andermans cultuur en cultuuruitingen herkennen en nuanceren.
5. misverstanden in de interculturele communicatie die ontstaan door taalkundige of culturele verschillen herkennen en kunnen rechtzetten;
6. cultuuruitingen verkennen die specifiek zijn voor de gebieden waar de doeltaal als omgangstaal gebruikt wordt;
7. verkennen van cultuur door middel van visuele taal zoals film, toneel, dans, reclame, videoclips, beeldend werk, websites...
8. elementen uit de literatuurgeschiedenis, zoals stromingen, aanwenden om teksten in hun historische, politieke en sociale context te plaatsen;
9. gevoelens en leeservaringen op een creatieve manier vorm geven.

### C. Taal als systeem

#### De leerlingen kunnen

10. bij de studie van teksten grammaticale structuren en formele en inhoudelijke kenmerken van tekstsoorten herkennen en beschrijven;
11. strategieën inzetten en passende hulpmiddelen hanteren om inzicht te verwerven in spellingsysteem, uitspraak, betekenis van woorden, zinsconstructies en de relatie klankteken;
12. strategieën inzetten om hun taalleerproces autonoom te evalueren, bij te sturen en verder te zetten;
13. met voorbeelden aantonen dat de betekenis van een taaluiting afhankelijk is van de context;
14. elementen van taalvariatie herkennen en illustreren;
15. gelijkenissen en verschillen tussen talen herkennen.

### D. Onderzoekscompetentie

#### De leerlingen kunnen

16. zich oriënteren op een onderzoeksprobleem door gericht informatie te verzamelen, te ordenen en te bewerken;
17. een onderzoeksopdracht voorbereiden, uitvoeren en evalueren over een literair en/of linguïstisch vraagstuk;
18. de onderzoeksresultaten en conclusies rapporteren en ze confronteren met andere standpunten.